

Naar vi nu altsaa stjelne mellem, hvad Staten kræver, og sige: Vi gaa ikke videre, alt det Overige er overladt til Friheden, saa maa vi gaa et Skridt videre til Frihed for Kommunerne, vi maa give Kommunerne Frihed til indenfor deres Omraade at vælge de bedst mulige Midler og give dem en større Frihed med Hensyn til Kaldsretten og til med en vis Begrænsning at vælge mellem eraminerede og ueraminerede Lærere osv. Disse bestemte Forordninger skulle vi have, f. Ex. at en fast Skole med saa og saa mange Børn skal have mindst eller maaste hellere kun een fast Lærer. Naar en Kommune nemlig virkelig var i Stand til at faae den Lærer, den vilde have, og ikke var absolut nødt til paa Grund af Indstillingerne eller lignende at tage en Lærer, som den ikke vilde have, saa tror jeg, at Kommunen stod sig langt bedre ved at lade ham staa til Ansvar for sin Skole og selv antage de fornødne Kræfter, end ved at man ansatte 2—3 faste Lærere, som man slet ikke kunde bruge; jo daarligere de vare, desto vanskeligere var det maaste at komme af med dem. Frihed for Kommunerne indenfor dette Omraade maa altsaa til, hvis vi skulle faae Kommunerne til at interessere sig saaledes for Undervisningen, at de punge ud. Det er Pointet, det er nødvendigt. Vi kunne tale om Reformen, saa længe vi ville, men ligger det bagved at vi ikke ville offere Mere paa Almueundervisningen end hidtil, saa lad os lade være at tale om det Hele, saa kunne vi ikke gjenneføre Noget. Indenfor den Kamme, som Kommunerne kunne give denne Undervisning skal der være en vis Frihed for de Enkelte til at vælge mellem Lærere, og saa komme vi til Skolepengesystemet, og overfor den store personlige Frihed, der skal gives de Enkelte, kommer en ganske fornuftig Konkurrence mellem den frie og den offentlige Skole, som kan virke vækkende paa de flinke Lærere og vil gaa ud over Andre, der ikke ere flinke, men det er som altid i Livet, hvor Konkurrencen tidt kan være haard endog mod de Flinke. Komme vi ind paa dette, føre vi efter min Mening Lovforslaget over paa et nyt Grundlag. Men det kunne vi komme til ved disse Bestemmelser, og saa er det muligt, at vi ved at bortskyde nogle af Yderlighederne til begge Sider kunne komme til et Resultat, der kan faae Betydning. Naar der er sagt, at Skolen skal være oplysende, Hjemmet opdragende, og man saaledes vil dele til Fordel for Statskolen, forekommer det mig, at det væsentlig er en Misforstaelse. Skolen have vi efter min Mening kun som Medhjælp for Hjemmet, altsaa som opdragende Middel; men til Opdragelsen hører tilovs en Udvikling, en harmonisk Udvikling er blot mellem Mand og Ægine, men af alle Mandens forskellige Evner, og dertil ogsaa den nødvendige Kundskab. Det kan ske i Hjemmet, det kan iøvrigt ogsaa ske i Skolen. Jeg tror, at mange Børn lære Mere

i Hjemmet, i Virkeligheden end i Skolen, selv om det ikke kan positit paavises; men beklagelig er det Hjem, hvor de Intet lære, og beklagelig den Skole, hvor man tror at kunne holde Opdragelsen ude. Det gjælder om at faae Skolevæsenet saaledes indrettet, at Enhver kan sige: det er ogsaa muligt udenfor vort Hjem, i Skolen at finde privat og offentlig Medvirkning til vor vigtigste Opgave: at opdrage vore Børn til at blive nyttige Borgere for vort Samfund. Jeg ser altsaa paa det Forslag, her foreligger, paa samme Maade som før, idet de Forandringer, der ere gjorte, efter min Betragtning ere virkelige Forbedringer, og jeg antager, at Forslaget kan danne et Grundlag for Forhandlinger, ved hvilke vi mulig kunne komme over paa det Grundlag, hvorpaa vort Skolevæsen bør hvile, og paa hvilket det samtidigt kan gjennege en ny Reform.

Madsen: Jeg tror ikke, at de fattige og tyndt befolkede Kommuner ville finde nogen stor Trøst deri, at den ærede Kultusminister henviser dem til § 9 og § 26; thi i § 9 siges det udtrykkelig, at Forskolens Oprettelse er Reglen; men der kan gjøres Undtagelser fra Reglen, naar det enten paa Grund af mindre Formuenhed eller paa Grund af et mindre Børneantal indstilles af Skoledirektionen eller Skoleraadet, at der sker en Udsættelse med at sette denne Regel i Virksomhed. Jeg kan til Nød finde mig i, at maaste denne Regel anvendes paa de fattige Kommuner; thi vi vide jo nok, at det i Almindelighed er den Fattiges Lod, at han kun maa bede, han maa ikke fordr Noget. Det er gjerne Reglen, som gjøres gjældende hos de høiere Autoriteter, og derfor kan det maaste ogsaa være Tilfældet, at Kommunalbestyrelser, der ere daarlig stillede i økonomisk Henseende, kunne faae Lov til at bede om Udsættelse med disse Skolens Oprettelse. Men derimod, naar Kommunerne ere saa tyndt befolkede, at det i sig selv vil være en Urimelighed at skulle det lille Børneantal i flere Klasser med flere Lærere eller ogsaa i Forskole og Kommuneskole, naar det mindre Antal Børn er begrundet i, at Beboerne ho altsfor spredte, forekommer det mig dog, at Loven maa indeholde en bestemt Regel for den Ret, disse Kommuner kunne fordr. Enten maatte denne Regel gaa ud paa at gjøre Forskolens Oprettelse afhængig af, at et vist Børneantal hører til Skoledistriktet, eller af, at et vist Antal Familier eller Personer høre til dette. Men skal der slet ingen Regel være, og skal Fritagelse for at oprette Forskoler alene være en Naade, der kan opnaas gjennem Skoledirektionen eller Skoleraadet og Ministeriet, saa tror jeg, at Kommunerne blive altsfor uheldig stillede. Hvad derimod de faste og ikke fast ansatte Lærere angaar, siger § 26, at der ved hver Kommuneskole skal ansættes i det Mindste een fast Lærer. Men her bliver en Betænkelighed for mig, i det Ordet